

**POWIATOWY PROGRAM PROMOCJI ZDROWIA  
PROFILAKTYKA NOWOTWORÓW ZŁOŚLIWYCH SZYJKI MACICY NA LATA 2001 -  
2005**

**Tytuł programu „Wiem, chcę, mogę”**

**I. WPROWADZENIE**

Rak szyjki macicy to najczęstszy nowotwór złośliwy narządu rodnej kobiety. Największa zachorowalność przypada na kobiety w wieku od 45 do 50 roku życia, ale zdarza się także u kobiet dużo młodszych. Do czynników usposabiających zalicza się wczesne rozpoczęcie życia seksualnego, liczne uszkodzenia poporodowe, przewlekłe stany zapalne. Do stanów przedrakowych należą: nieprawidłowo gojące się nadżerki, polipy szyjki macicy. W raku szyjki macicy mogą występować plamienia krwią po stosunkach, przedłużone lub nieregularne miesiączki, długotrwałe bóle okolicy krzyżowej, obfite cuchnące upławy; czasami choroba przebiega bezobjawowo, stąd konieczność okresowego badania ginekologicznego i cytologicznego.

*W procesie rozwoju raka na części pochwowej rozróżnia się następujące okresy:*

- 1) okres raka przedinwazyjnego – stopień „O” występuje około 38 roku życia i wcześniej; może trwać latami nie dając żadnych objawów,*
- 2) okres inwazji raka w głąb szyjki, cechujący się zniszczeniem narządów sąsiednich,*
- 3) okres przerzutów, w którym nowotwór niszczy narządy sąsiednie.*

**Profilaktyka raka szyjki macicy** opiera się głównie na rozpoznaniu choroby w okresie przedinwazyjnym. Aby spełnić ten warunek, każda kobieta regularnie, co najmniej raz w roku powinna zgłosić się na profilaktyczne badania cytologiczne nawet, wówczas gdy nie odczuwa żadnych dolegliwości ze strony narządu rodnej.

Za pomocą *badania cytologicznego* można wykryć tzw. stany przedrakowe lub raka szyjki macicy w takim stadium, gdy nie daje on jeszcze żadnych objawów, a więc jest w 100% uleczalny. Badanie to wykrywa również inne choroby narządu rodnej, które trzeba leczyć. Często wyleczenie tych chorób zapobiega wystąpieniu nowotworów złośliwych narządu rodnej.

*Badanie cytologiczne polega na pobraniu wymazu z części pochwowej szyjki macicy. Wykonuje je lekarz ginekolog lub położna. Badanie trwa krótko i jest bezbolesne. Narzędzia używane do pobrania wymazu są jednorazowego użytku, nie stwarzają więc niebezpieczeństwa zarażenia pacjentki.*

**Analiza problemu**

Dzięki postępowi medycyny, nowym metodom i technikom diagnostycznym rak szyjki macicy nie musi być wyrokiem skazującym kobietę na cierpienie i śmierć. A jednak

umieralność z powodu nowotworów szyjki macicy w Polsce należy do najwyższych w Europie i chociaż natężenie zgonów z tego powodu zmniejsza się, to tempo spadku jest wolniejsze niż w większości krajów europejskich.

Przyczyną takiego stanu rzeczy może być niedostrzeganie problemu przez same kobiety, brak prawidłowej działalności profilaktycznej lub prowadzenie tej działalności w stopniu niewystarczającym oraz niedostateczny i nierównomierny dostęp kobiet do badań cytologicznych, umożliwiających wczesną diagnostykę choroby nowotworowej.

Powiat pilski zamieszkuje ogółem 70 485 kobiet, w tym 41 540 w wieku od 18 do 60 lat. W 2000r. w gabinetach ginekologiczno-położniczych zlokalizowanych na terenie powiatu pilskiego, które udzielały świadczeń w ramach kontraktu z Wielkopolską Regionalną Kasą Chorych wykonano 5064 badania cytologiczne.

Statystycznie badania cytologiczne wykonano dla 12,2 % ogółu kobiet w wieku od 18 do 60 roku życia.

Rak szyjki macicy to problem społeczny, zdrowotny, ekonomiczny i rodzinny. Skala problemu jest tak duża, że **„Usprawnienie wczesnej diagnostyki i zwiększenie efektywności leczenia nowotworów złośliwych szyjki macicy i sutka” jest jednym z celów operacyjnych Narodowego Programu Zdrowia na lata 1996 – 2005.**

Czynniki przyczyniające się do powstania problemu to, min.:

1. brak badań skriningowych,
2. niedostateczne kontraktowanie świadczeń lekarza ginekologa na poziomie gmin,
3. nierównomierność w dostępie do świadczeń lekarza ginekologa,
4. niski poziom wiedzy na temat choroby i możliwości jej zapobiegania wśród kobiet,
5. ubożenie społeczeństwa i w związku z tym odkładanie wydatków związanych ze zdrowiem na później.

## II. ZAŁOŻENIA PROGRAMU

### CEL PODSTAWOWY

Rozpoznanie stanów przedrakowych lub raka szyjki macicy we wczesnym stadium rozwoju u kobiet z terenu powiatu pilskiego.

### CELE DRUGORZĘDNE

- 1) Upowszechnienie badań cytologicznych wśród kobiet powiatu pilskiego.
- 2) Przekazanie wiedzy dotyczącej:
  - a. roli badań cytologicznych w profilaktyce raka szyjki macicy,
  - b. czynników sprzyjających rozwojowi choroby,
  - c. skutków zaniechania kontrolnych badań cytologicznych.
- 3) Kształtowanie postaw – umożliwienie kobietom zrozumienia własnej roli w stwarzaniu szans na zdrowie i dobrą jakość życia.
- 4) Poprawa dostępności do kontrolnych badań cytologicznych na terenie wszystkich gmin powiatu pilskiego.

*Oczekiwania (kryterium sukcesu):*

- 1) Wzrost liczby kobiet wykonujących badania cytologiczne o 200 rocznie.
- 2) 60% kobiet oceni działania edukacyjne jako przydatne i interesujące.
- 3) 40% kobiet będzie wyrażało zainteresowanie pogłębianiem wiedzy w zakresie edukacji zdrowotnej i zachowań prozdrowotnych.

#### ADRESACI

Program adresowany jest do wszystkich kobiet z terenu powiatu pilskiego ze szczególnym uwzględnieniem:

1. kobiet powyżej 30 roku życia,
2. kobiet, które nie miały wykonywanych badań cytologicznych w okresie ostatnich 2 lat ,
3. kobiet z grupy podwyższonego ryzyka wystąpienia choroby nowotworowej:
  - z chorobą nowotworową w wywiadzie rodzinnym,
  - po przebytych urazach szyjki macicy,
  - po przebytych zapaleniach dróg rodnych.

Działania związane z edukacją zdrowotną będą prowadzone wśród kobiet od 18 roku życia.

#### ZADANIA PRZYJĘTE DO REALIZACJI CELÓW

- 1) Promocja programu w środkach masowego przekazu:
  - a. przygotowanie materiałów informacyjnych dla środków masowego przekazu,
  - b. konferencja prasowa poprzedzająca wdrożenie programu,
  - c. cykliczne informacje na temat realizacji programu.
- 2) Zakupienie materiałów edukacyjnych na potrzeby programu.
- 3) Przygotowanie materiałów do wręczenia badanym.
- 4) Zakupienie sprzętu jednorazowego użytku do wykonywania badań cytologicznych.
- 5) Zorganizowanie szkolenia dla położnych środowiskowo – rodzinnych, uprawniającego do pobrania wymazu z dróg rodnych kobiety.
- 6) Przygotowanie położnych środowiskowo – rodzinnych i pielęgniarek szkolnych do prowadzenia edukacji prozdrowotnej w zakresie profilaktyki raka szyjki macicy.
- 7) Prowadzenie szkoleń dla kobiet na terenie poszczególnych gmin powiatu pilskiego przez położne środowiskowo – rodzinne.
- 8) Prowadzenie edukacji zdrowotnej w zakresie raka szyjki macicy dla dziewcząt ostatnich klas szkół ponadgimnazjalnych przez pielęgniarki szkolne.
- 9) Wykonywanie badań cytologicznych.
- 10) Koordynacja programu.
- 11) Monitorowanie programu.
- 12) Podsumowanie wyników i analiza wyników.

#### ETAPY REALIZACJI PROGRAMU

##### 1. Przygotowanie do realizacji programu

Lp.	Zadanie	Termin	Wykonawca
1.	Organizowanie spotkań z osobami wspierającymi program.	Marzec – kwiecień 2001r.	Starostwo Powiatowe w Pile
2.	Przygotowanie materiałów informacyjnych (opracowanie i druk)	Kwiecień - maj 2001r.	j.w.

3.	Rozpowszechnianie wiadomości o chorobie i programie w mass mediach, placówkach służby zdrowia, samorządach gminnych, organizacjach kobiecych, związkach zawodowych, zakładach pracy, Kościołach	Kwiecień – maj 2001r. Cykliczne przypominanie dwa razy w roku do zakończenia programu	Starostwo Powiatowe w Pile
4.	Szkolenie położnych środowiskowo – rodzinnych , uczestniczących w programie.	Od października 2001r.	Powiatowa Stacja Sanitarno – Epidemiologiczna w Pile; Okręgowa Izba Pielęgniarek i Położnych w Pile
5.	Szkolenie pielęgniarek szkolnych, uczestniczących w programie	Od października 2001r.	PSS-E w Pile OIPiP w Pile
6.	Pilotażowe wdrożenie programu	Maj - czerwiec 2001r.	Starostwo Powiatowe w Pile
7.	Przyjęcie programu do realizacji uchwałą Rady Powiatu w Pile	Wrzesień – październik 2001r.	

## 2. Realizacja programu

LP.	ZADANIE	TERMIN	WYKONAWCA
1.	Szkolenie kobiet uczestniczących w programie (rozmowy indywidualne, pogadanki, ukierunkowana dyskusja w małych grupach) połączone z przekazaniem materiałów edukacyjnych.	Od maja 2001r.  Cyklicznie do końca programu.	Położna środowiskowo – rodzinna
2.	Kwalifikacja kobiet do wykonania badań cytologicznych, na podstawie m.in. badań skriningowych przeprowadzanych wśród kobiet z grupy zwiększonego ryzyka wystąpienia choroby nowotworowej.	Od IV kwartału 2001r.	Lekarz ginekolog, położna środowiskowo – rodzinna, Pielęgniarka środowiskowo-rodzinna
3.	Wykonanie badań cytologicznych szyjki macicy u kobiet zakwalifikowanych do udziału w programie. (Liczba wykonywanych badań będzie uzależniona od pozyskanych środków finansowych)	Styczeń 2002r. – maj 2005r.	Lekarz ginekolog,

4.	Podsumowanie wyników badań cytologicznych	Co pół roku	Lekarz ginekolog prowadzący program w każdej z uczestniczących poradni
5.	Podsumowanie wyników w zakresie edukacji zdrowotnej kobiet	Co pół roku	Położna środowiskowo rodzinna prowadząca program
6.	Podsumowanie wyników w zakresie kwalifikacji kobiet na badania cytologiczne	Co pół roku	Położna środowiskowo - rodzinna
7.	Edukacja zdrowotna w zakresie profilaktyki raka szyjki macicy dla dziewcząt II i III klasy szkoły gimnazjalnej i dziewcząt szkół ponadgimnazjalnych.	Od listopada 2001r.	Pielęgniarki szkolne

### 3. Monitorowanie i ocena realizacji programu – ewaluacja bieżąca

LP.	ZADANIE	TERMIN	WYKONAWCA
1.	Podsumowanie liczby kobiet uczestniczących w szkoleniach	Co pół roku	Wydział Spraw Obywatelskich i Organizacji ochrony Zdrowia Starostwa Powiatowego w pile
2.	Podsumowanie liczby kobiet zakwalifikowanych do badań cytologicznych	Co pół roku	j.w
3.	Podsumowanie liczby kobiet zbadanych: <ol style="list-style-type: none"> <li>1. określenie liczby kobiet, u których wykryto stany przedrakowe</li> <li>2. określenie liczby kobiet, u których wykryto raka szyjki macicy w początkowym stadium rozwoju</li> <li>3. określenie liczby kobiet, u których wykryto inne choroby narządu rodnego</li> <li>4. określenie liczby kobiet skierowanych do leczenia</li> </ol>	Co pół roku	j.w.

#### 4. Ocena skuteczności programu – ewaluacja końcowa

ZADANIE	TERMIN	WYKONAWCA
Podsumowanie i analiza wyników	Lipiec-sierpień 2005r.	Wydział Spraw Obywatelskich i Organizacji Ochrony Zdrowia Starostwa Powiatowego w Pile

#### 5. Kalkulacja kosztów i wyników

- 1) Opracowanie i druk ulotek informacyjnych „Badanie cytologiczne”  
1250 zł ( zadanie zrealizowano w maju 2001r. ze środków sponsorów)
- 2) Koszt książek „Rak szyjki macicy” 150 zł ( zrealizowano )
- 3) Pilotażowe wdrożenie programu 4000 zł (zrealizowano )
- 4) Koszt badań cytologicznych (liczba badań wykonywanych w każdym roku trwania programu będzie uzależniona od pozyskanych środków finansowych)  
Przy założeniu, że koszt 1 badania cytologicznego wynosi 20 zł  
Koszt zbadania 1000 kobiet rocznie = 20 000 zł x 5 lat = 100 000 zł  
Liczba wykrytych chorych w ciągu 5 lat trwania programu = 500 osób  
Koszt wykrycia 1 chorej = 200 zł
- 5) Koszty szkoleń = 5000 zł

---

#### DODATKOWE INFORMACJE O PROGRAMIE

Uczestnicy programu:

1. Szpital Specjalistyczny w Pile
2. Wielkopolska Regionalna Kasa Chorych Oddział w Pile
3. Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Pile
4. Starostwo Powiatowe w Pile

Finansowanie programu:

1. Samorząd Powiatowy w Pile
2. Wielkopolska Regionalna Kasa Chorych Oddział w Pile (w zakresie opracowania i druku informacji)
3. Samorządy Gminne
4. Samorząd Województwa Wielkopolskiego
5. Sponsorzy